

УДК 330:351

DOI: 10.31732/2663-2209-2022-65-34-42

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Телегін В.В.

*ад'юнкт, Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, м. Київ, Україна,
e-mail: telehin@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6896-3848>*

THE IMPACT OF ECONOMIC POLICY ON THE PROVISION OF NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

Telehin Vadym

*Phd student of the National Defense University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy, Kyiv, Ukraine,
e-mail: telehin@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6896-3848>*

Анотація. В умовах розвитку глобалізаційних процесів та зростання збройних конфліктів і локальних війн між державами, спостерігається тенденція збільшення фінансування воєнного сектору, а відповідно збільшення кількості нових систем озброєння і військової техніки та їхній високотехнологічний розвиток. Метою статті є аналіз впливу економічної політики на забезпечення національної безпеки України. У статті здійснено аналіз впливу фінансових чинників економічної політики держави на забезпечення національної безпеки України та дослідження взаємозв'язку між обсягами військових видатків та економічним зростанням провідних країн світу, зокрема й України, оцінювання воєнно-економічного потенціалу держави, а також здійснено порівняльний аналіз сучасного стану фінансування Збройних Сил України та країн членів НАТО з метою часткового розуміння ступеня забезпечення національної безпеки нашої держави. Методичним інструментарієм проведеного дослідження стали методи аналізу, порівняння, індукції. Розглянуті деякі чинники, які впливають на розвиток Збройних Сил України та умови забезпечення національної безпеки. Проаналізовано сучасні тенденції розвитку локальних війн та збройних конфліктів, які відбуваються у світі. Обґрунтовується необхідність збільшення оборонних видатків та обсягів фінансування для забезпечення національної безпеки в наслідок агресії Російської федерації проти України з метою ефективного забезпечення національної безпеки держави. Здійснено дослідження взаємозв'язку між військовими витратами оборонного бюджету та економічним зростанням на основі аналізу даних провідних країн світу, розподілу бюджету Міністерства оборони України, динаміки фінансування потреб ЗС України до ВВП, а також закупівля нових зразків озброєння та військової техніки. У статті показано залежність між такими поняттями, як економічний потенціал (фінансове забезпечення і розмір видатків на оборону) та воєнний потенціал держави (забезпечення озброєнням та військової техніки), які є складовими елементами економічної політики і не можливість розвитку воєнного потенціалу без розвитку економічного потенціалу. Такий порівняльний аналіз фінансового забезпечення Збройних Сил України дозволив частково оцінити потенціал держави щодо забезпечення її національної безпеки та зробити певні висновки щодо розуміння існуючих чинників які здійснюють вплив на формування економічної політики держави.

Ключові слова: економічна політика, збройний конфлікт, гібридна війна, фінансове забезпечення, воєнна доктрина, національна безпека.

Формули: 0; рис.: 0; табл.: 3; бібл.: 16

Annotation. With the development of globalization processes and the growth of armed conflicts and local wars between states, there is a tendency to increase funding for the military sector, and consequently increase the number of new weapons systems and military equipment and their high-tech development. There is an increase in military potential, combat capabilities of the armed forces, which in turn will ensure the protection of national interests and national security in general. The purpose of the article is to analyze the impact of economic policy on national security of Ukraine. The article analyzes the impact of financial factors of economic policy on national security of Ukraine and studies the relationship between military spending and economic growth of leading countries, including Ukraine, assessing the military and economic potential of the state, as well as a comparative analysis of the current state of funding Armed Forces of Ukraine and NATO member states in order to partially understand the degree of national security of our country. Methodical tools of the study were methods of analysis, comparison, induction. Some factors influencing the development of the Armed Forces of Ukraine (hereinafter - the Armed Forces) and the conditions for ensuring national security are considered. The current trends in the development of local wars and armed conflicts in the world are analyzed. The necessity of increasing defense expenditures and funding to ensure national security as a result of the aggression of the Russian Federation against Ukraine in order to effectively ensure the national security of the state is

substantiated. A study of the relationship between military defense budget expenditures and economic growth based on the analysis of data from leading countries, the budget distribution of the Ministry of Defense of Ukraine, the dynamics of financing the needs of the Armed Forces of Ukraine to GDP, and the purchase of new weapons and military equipment. The article shows the relationship between such concepts as economic potential (financial support and defense spending) and military potential of the state (provision of weapons and military equipment), which are components of economic policy and not the possibility of developing military potential without economic potential. Such a comparative analysis of the financial support of the Armed Forces of Ukraine allowed us to partially assess the state's potential to ensure its national security and draw certain conclusions about the understanding of existing factors that influence the formation of economic policy.

Key words: *economic policy, armed conflict, hybrid warfare, financial security, military doctrine, national security.*
Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 3; bibl.: 16

Постановка проблеми. Під впливом процесів глобалізації, світ постійно змінюється. Виникають нові загрози які впливають на безпеку усіх країн. У сучасному глобалізованому світі проблема забезпечення стійкості держави і суспільства до різноманітних загроз стає все більш актуальною, особливо, коли ці загрози трансформуються і набувають нових гібридних форм. Геополітична обстановка у світі, Європі і навколо України складається під впливом глобальних змін усієї системи міжнародних відносин.

Так, перед нашою державою виникає виклик не тільки в забезпеченні національної безпеки в протистоянні воєнній агресії з боку Росії, але й в спроможності фінансової системи не допустити падіння рівня економіки і фінансової стабільності. Адже збройний конфлікт на сході України триває надалі і проблема забезпечення національних інтересів та боєздатності української армії через ресурси та кошти, що на них витрачаються, залишається актуальною. З огляду на це, необхідним є визначення впливу державної економічної політики, залежність видатків на оборону від фінансового забезпечення на національну безпеку України. Можливості по забезпеченню державою її національної безпеки визначають її воєнно-економічний потенціал.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З окресленої проблематики свідчить про концентрацію уваги вітчизняних дослідників щодо ролі і місця держави у забезпеченні національної безпеки, яка включає економічну і воєнну безпеку України в цілому та в умовах

військової агресії на сході України зокрема. Деякі аспекти проблеми щодо реалізації економічної політики в Україні та її вплив на національну безпеку держави, управління політикою у сфері військово-технічного співробітництва висвітлено у наукових роботах сучасних вчених, а саме: Борохвостов І.В. [1]; Горбулін В.П.[2]; Ханін І.Г. [3].

Разом із тим, в сучасних вітчизняних економічних реаліях необхідною є суттєва трансформація теоретико-методичних підходів до визначення ролі впливу економічної політики держави як державного інструмента забезпечення національної та воєнної безпеки України, що вимагає докладного наукового дослідження цієї проблеми.

Формування цілей статті. Метою дослідження є аналіз впливу економічної політики на забезпечення національної безпеки України.

Викладення основного матеріалу дослідження. З початком зародження і розвитку людства у світі не вщухають, а навпаки продовжують поширюватись, різноманітні збройні конфлікти та війни. За прогнозами всесвітньої організації ООН, з кожним наступним роком кількість локальних війн, збройних конфліктів буде збільшуватися, в той час як кількість природних ресурсів зменшується, відповідно і зменшується рівень життя особливо в так званих країнах "третього світу". Воєнна політика є невід'ємною складовою частиною діяльності будь-якої держави. Її головна мета полягає в гарантуванні національної безпеки країни.

Нині державним керівництвом України визначені певні заходи з удосконалення законодавства у сфері забезпечення

національної безпеки. Так, реформування системи національної безпеки та оборони є головним пріоритетом відповідно до Стратегії сталого розвитку “Україна-2020”, схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015.

Для України нагальним є проведення реформ спрямованих на розвиток держави використовуючи кращий світовий досвід, який передбачає реалізацію досягнень теорії і практики економічної політики держави в сфері забезпечення національної безпеки і оборони. Але вирішення цього завдання ускладнює той факт, що для України залишається не вирішеною проблема з пошуку адекватної відповіді сучасним загрозам, які впливають на реалізацію її національних інтересів та забезпечення національної безпеки і оборони. Зокрема йдеться про існуючий збройний конфлікт на сході нашої держави.

Зростання глобалізаційних процесів призводить до посилення взаємозалежності національних економік, залежності від світової системи, їх уразливість до зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних загроз. Зовнішні загрози, як правило, зумовлені конфліктом політичних і економічних інтересів економічних суб'єктів світової економіки та загостренням глобальних проблем забезпечення безпеки [4].

Розглядаючи сучасні системи забезпечення обороноздатності провідних країн світу в умовах постійно виникаючих нових воєнних конфліктах, впевнено можна стверджувати про те, що запорука успішного виконання завдання і успіху будь – якої війни, збройного конфлікту (бойових дій) та забезпечення безпеки в цілому, залежить від багатьох факторів, одним з яких є ресурсозабезпеченість, стан, спроможності, розвиток новітнього озброєння та військової техніки (далі – ОВТ).

Якщо до недавня головною метою війни було знищення противника шляхом збройної боротьби та захоплення його території з метою використання у своїх цілях його промислових, сировинних і трудових ресурсів, то сучасна війна може

вестися та досягати своїх цілей і без цього. Дедалі значущими стають інформаційні, ідеологічні, психологічні та інші методи її ведення, однак вони є ефективними лише в разі, якщо країна, яка веде таку війну, має достатній економічний і воєнний потенціал. Можна стверджувати, що основна мета більшості війн сучасності — максимальне ослаблення у «безконтактний» спосіб економічного потенціалу держави-супротивника, в якій би точці земної кулі вона не знаходилася [5].

Актуальною проблемою по забезпеченню національної безпеки є питання створення та розвитку новітніх систем озброєння для ЗС України та оснащення військ сучасним ОВТ, яке б відповідало особливостям і умовам ведення бойових дій на сході країни та ефективно функціонувало, а це потребує в свою чергу залучення значних ресурсів, зокрема фінансового.

Таким чином перед керівництвом держави і ЗС України постійно постає завдання знаходити нові рішення на подолання нових викликів стосовно розробки, створення нових та модернізація існуючих зразків ОВТ, визначення й обґрунтування реальних обсягів кількості оновленого (розробки нового, удосконаленого наявного), а також забезпечення ресурсами військ (сил). Успішне вирішення цих завдань є запорукою надійного забезпечення національної безпеки держави.

В той же час базою для розвитку воєнної могутності будь – якої держави є економічна політика, яка забезпечує можливість виробництва та закупівлі ОВТ. Економічна політика – комплекс економічних цілей і заходів держави та уряду, які забезпечують вирішення довготермінових (стратегічних) та короткотермінових (тактичних) завдань розвитку економічної системи відповідно до інтересів країни і втілюється в економічній програмі. Економічна безпека базується на теоретико-методологічних засадах економічної теорії, насамперед політичної економіки, на основі пізнання

об'єктивних економічних законів, потреб, інтересів і цілей різних економічних суб'єктів. Основними елементами економічної безпеки є фінансово-кредитна, бюджетна, науково-технічна, структурна, соціальна, інвестиційна, аграрна, регіональна, зовнішньоекономічна політика [6].

Аналіз подій сьогодення та виконання завдань забезпечення військ ОВТ на початок проведення антитерористичної операції (далі – АТО) та в подальшому операції об'єднаних сил (далі – ООС) показав, що за більшістю функціональних складових система забезпечення ОВТ Збройних Сил України не була у повному обсязі готова виконувати покладені на неї завдання та не змогла оперативного адаптуватись, що обумовлювалось негативними чинниками, які знизили ефективність виконання завдань забезпечення військових частин (підрозділів) забезпечення ОВТ, а також неготовністю системи забезпечення до виконання завдань при застосуванні сучасних способів ведення бойових дій.

Сьогодні економіка України проходить важкі випробування. Окрім самого збройного конфлікту, який вимагає колосальних витрат і залученню потужних фінансових ресурсів на забезпечення обороноспроможності держави і національної безпеки в цілому, з'явилися наслідкові чинники результату Російської агресії, які також негативно вплинули на стан української економіки. Після анексії Росією в 2014 році АР Крим та початку АТО, Україна втратила частину підприємств оборонно-промислового комплексу (далі - ОПК), що знаходились в АР Крим, Донецькій та Луганській областях, що негативно позначилося на виробництві продукції військового призначення. Вугільна промисловість вийшла з-під контролю української держави, а це значні витрати з бюджету держави. Україна у 2014 році імпортувала кам'яного вугілля та антрацити на загальну суму 1,773 млрд. доларів [7].

Загалом Україна втратила 98,4 мільярда доларів через окупацію Криму і війну на

Донбасі. Після анексії АР Крим Україна втратила 1,4 млн. гектарів землі, які оцінюють в більш, ніж 1,8 млрд. доларів. Крім цього, українські банки втратили активи, які залишилися в банківських відділеннях, - від 1,7 млрд. до 1,9 млрд. доларів. Також Росія конфіскувала "Крименерго", як наслідок - Україна втратила ще 1 млрд. доларів. Через бойові дії на Сході України зруйнована велика частина інфраструктури. В результаті отриманий збиток оцінюється ще в 9,5 млрд. доларів. Донбас був джерелом 10% ВВП України, Крим - 3,7%. У МВФ оцінили ВВП України в докризовий 2013 рік на рівні 179,6 млрд. доларів. Таким чином, загальна вартість активів АР Крим і Донбасу становила 13,7% від цієї суми [8].

Не менш значущим чинником який являється загрозою національній безпеці, а також негативно впливає на економіку України є - часткова морська блокада, а саме панування морського флоту РФ в Азовському морі. Росія не відмовилася від своїх агресивних намірів та веде скоординовану гібридну війну проти України також і на морі. Агресор нарощує своє морське угруповання. Росією фактично окупована більша частина нашої виключної (морської) економічної зони і здійснюється пограбування українських морських ресурсів. Як прихований елемент блокади, проводиться штучне затримання в Керченській протоці та Азовському морі суден, які користуються портами України. Кожен день наша держава втрачає збитки від порушення судноплавства. Закордонні судовласники, за добовий простій суден втрачають від 10 до 50 тисяч доларів. Морській галузі України загалом завдано збитків в обсягу близько 10 млрд. гривень через незаконну блокаду Росією судноплавства в Азовському морі [9].

Враховуючи вищезазначене, сучасна національна безпека України повинна будуватися в залежності від виникаючих воєнних небезпек і появи загроз абсолютно нового характеру. Закон України "Про національну безпеку" відповідно до статей 1, 2, 17, 18 і 92 Конституції України визначає основи та принципи національної

безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загроз [10].

Національна безпека України - захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. На сьогоднішній день для національної безпеки України існує основна загроза – це збройна агресія і втручання у внутрішні справи України з боку Російської Федерації, спрямоване на порушення конституційного устрою, територіальної цілісності та суверенітету України, внутрішньої соціально-політичної стабільності та правопорядку, а також дії Російської Федерації щодо ускладнення, уповільнення та руйнування економічного розвитку України [11].

Фінансування складових сектору безпеки і оборони здійснюється за рахунок і в межах коштів, визначених у Законі України про Державний бюджет України на відповідний рік. Для досягнення цілей Воєнної доктрини загальний обсяг видатків

на фінансування сектору безпеки і оборони має становити не менше 5 відсотків запланованого обсягу внутрішнього валового продукту, з яких не менше 3 відсотків - на фінансування сил оборони [12].

Річний оборонний бюджет держави характеризує можливість збройних сил до розвитку та забезпеченні виконання завдань з оборони і національної безпеки. Чим більше фінансування, тим більші можливості для розвитку, створення, закупівлі та модернізації ОВТ, покращення матеріального забезпечення та забезпечення військово-технічним майном, підготовці особового складу та готовності до відсічі збройної агресії. До початку збройної агресії РФ на Донбасі видатки на оборону коливалися в межах 1-2 % ВВП країни, що негативно вплинуло на боєготовність Збройних Сил України [13].

Події на початку 2014 року спонукали і дали поштовх для мобілізації усіх наявних ресурсів держави на забезпечення оборони в тому числі і гостро постала проблема збільшення фінансового забезпечення та видатків на оборону (таблиця 1) [14].

Таблиця 1

Виконання бюджету МО України за період 2017 -2021 років

Показники	Значення показників по роках				
	2017	2018	2019	2020	2021
	млн.грн.	млн.грн.	млн.грн.	млн.грн.	млн.грн.
Загальний фонд	62847,8	82177,5	85241,7	87761,0	85581,5
Спеціальний фонд	9278,4	12748,9	14567,2	19841,0	18314,3
Резервний фонд	9105,5	10052,1	11234,1	12412,2	12134,7

Джерело: систематизовано автором

Данні з таблиці 1 показують, що при збільшенні фінансування воєнного сектору, видатки бюджету Міністерства оборони України залишаються менше 3% ВВП як того вимагає закон України “Про національну безпеку України”. Враховуючи той факт, що при постійно зростаючому рівні інфляції відбувається зростання рівня девальвації національної валюти, значного покращення економіки не відбулось, вона продовжує залишатися майже в стані стагнації. Таким чином окрім забезпечення національної безпеки слід приділити ще й вагоме питання

економічній безпеці, від якої залежить суверенітет та взагалі існування як самостійної держави.

При зростанні більшої кількості збройних конфліктів і загроз у світі, з'являється необхідність збільшувати фінансове забезпечення збройних сил для якісного і кількісного технічного оснащення, що вимагає значних коштів витрат з бюджету, особливо якщо це стосується закупівлі новітніх зразків ОВТ. Виходячи з національних програм, кожна країна надає на технічне оснащення власних ЗС різні суми. Кількість

закуплених основних зразків ОВТ для ЗС України приведені нижче (таблиця 2) [15].

Аналіз показників основних зразків ОВТ для ЗС України у таблиці 2, показав, що закупівля окремих навіть вже створених й

прийнятих на оснащення ЗС України зразків ОВТ з року в рік здійснюється нерівномірно, кількість не відповідає потребам, а у 2016–2020 роках окремі зразки не закуповувалися зовсім.

Таблиця 2

Закупівля основних зразків ОВТ для ЗС України протягом 2016–2020 років

Зразки ОВТ	Всього, одиниць				
	2016	2017	2018	2019	2020
Модернізовані літаки та вертольоти	14	22	30	22	15
Малі броньовані артилерійські катери	-	4	2	-	-
Бронетанкове ОВТ	46	56	101	45	87
Артилерійські системи (самохідні гаубиці, міномети, автоматичні гармати до бронетанкового озброєння)	522	63	113	475	26
Протитанкове озброєння	3	23	200	162	76
Засоби протиракетного захисту авіації	84	-	25	22	-
Засоби ураження	612	350	1902	2429	1792
Засоби радіоелектронної боротьби	23	22	38	23	18
Безпілотні авіаційні комплекси	-	35	75	64	46

Джерело: систематизовано автором

Новітнє і високотехнологічне ОВТ з потужними спроможностями яке відповідає сучасним вимогам і викликам сьогодення стосовно нових форм і методів збройних конфліктів визначає бойовий потенціал будь – якої держави. Для того щоб зробити порівняльний аналіз

військових витрат провідних країн світу було вибрано декілька держав різних за своїми економічними і воєнними потенціалами з метою дослідження взаємозв'язку між військовими витратами та ВВП за 2020 рік (таблиця 3) [16].

Таблиця 3

Військові витрати провідних країн світу в 2020 р.

№	Країна	Чисельність населення, млн. осіб	ВВП, млрд. дол.	ВВП на душу населення	Військові витрати		
					Витрати, млрд., дол.	Частка від витрат у світі, %	Частка від ВВП, %
1	Великобританія	64,088	2 959,92	40406	59,2	3,0	2,2
2	Ізраїль	8,04	373,69	43689	21,7	1,1	5,6
3	США	350,05	20 932,75	63 416	778,0	39,0	3,7
4	Норвегія	5,20	354,59	67176	7,1	0,4	1,9
5	Австралія	24,31	1329,88	52825,0	27,5	1,4	2,1
6	Франція	70,2	2 999,73	39907,0	52,7	2,7	2,1
7	Україна	44,26	543,83	3653,0	5,9	0,3	4,1
8	Швеція	9,8	562,0	51796,0	6,5	0,3	1,2
9	Росія	142,4	2037,2	16261,2	61,7	3,1	4,3
10	Німеччина	83,2	4496,78	45773	52,8	2,7	1,4
11	Канада	35,1	1643	48617	22,8	1,1	1,4
12	Швейцарія	8,5	703,8	86849	5,7	0,3	0,8
13	Японія	126,9	5081,8	40247	49,1	2,5	1,0
14	Китай	1367,83	14860	10,839	252,0	13,0	1,7
15	Бельгія	11,32	455,1	40324	5,5	0,3	1,1

Джерело: систематизовано автором

Аналізуючи військові витрати провідних країн світу, необхідно акцентувати увагу на тому, що країни з меншою кількістю населення і територією порівняно з Україною мають більший об'єм ВВП на душу населення, а відповідно і військові витрати. Даний приклад свідчить, що воєнно-економічні можливості держави цілком залежать від фінансування оборонних витрат, а це в свою чергу залежить від рівня розвитку економіки держави. Таким чином, економічні можливості держави сприяють забезпеченню її обороноздатності та національної безпеки.

Порівняння з аналогічними витратами провідних країн світу та країнами-сусідами України приводить до висновку, що в державі грошей на оборону, не зважаючи на величину її території, чисельність населення та ЗС, витрачається набагато менше, порівняно з провідними країнами світу, включаючи і закупівлю озброєння і військову техніку.

Таким чином, для того щоб уникнути зниження рівня національної безпеки України, треба створити умови для розвитку економіки, це в свою чергу дасть можливість збільшити видатки на оборонний бюджет. Проведений аналіз стану фінансування потреб ЗС України дозволяє сформулювати основні особливості формування державного бюджету в оборонному секторі України, що доцільно врахувати під час оборонного планування для підвищення його ефективності. Оскільки оборона є одним з основних споживачів реально обмежених ресурсів держави, то потрібно постійно підвищувати ефективність рішень щодо розподілу цих ресурсів в оборонній сфері.

Висновки. Сьогодні перед державою стоїть величезна задача – вироблення, забезпечення, переозброєння національних ЗС сучасними новими зразками ОВТ для забезпечення національної безпеки і оборони України, що в свою чергу потребують оборонні підприємства впроваджувати новітні технології та нові технічні рішення. Для подолання наслідків російської агресії та забезпечення сталого

економічного розвитку Україна повинна ефективно впроваджувати економічну політику. Метою ефективного планування і впровадження економічної політики є розвинута економіка держави яка спроможна фінансувати оборону і забезпечити національну безпеку.

Тому на забезпечення національної безпеки і оборони України впливає: ефективність економічної політики держави, яка спрямована на забезпечення виробництва новітніх зразків ОВТ; завершення реформування ОПК; проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт по розробці нових сучасних зразків і комплексів озброєння; збільшення обсягів власного виробництва з виготовлення ОВТ; зміцнення та розвиток економіки, а також збільшення фінансування воєнного сектору; створення та ефективного управління оборонних ресурсів.

Формування системи національної безпеки повинно здійснюватися, виходячи з цілей і принципів забезпечення економічної безпеки, шляхом розробки ефективних механізмів, які регулюють стосунки в сфері економіки, створення державних інститутів в цій сфері і вдосконалення роботи існуючих, визначення основних напрямків та інструментів їхньої діяльності, а також налагодження системи контролю за цією діяльністю. Розвиток економіки, зокрема економічної безпеки дозволяє зберігати стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз, характеризує здатність національної економіки до розширеного самовідтворення для задоволення потреб громадян, суспільства і держави на визначеному рівні.

В той же час не слід робити висновки про воєнно-економічний потенціал держави, її воєнну могутність, рівень національної безпеки тільки по видаткам на оборону, чисельності її збройних сил та наявності і стану сучасного ОВТ. Треба підходити комплексно і оцінювати всі існуючі складові, які можуть вплинути на його розвиток. Тільки враховуючи всі складові воєнно-економічного потенціалу можна

достатньо об'єктивно оцінити можливості цієї чи іншої держави і зробити правильні висновки.

Література:

1. Борохвостов І. В., Сальнікова О. С. Вибір шляхів забезпечення збройних сил озброєнням та військовою технікою з урахуванням можливостей оборонно-промислового комплексу України. *Стратегічні пріоритети*. 2015. № 1(34). С. 19–25.
2. Горбулін В. П., Шеховцов В. С., Шевцов А. І. ОПК України: кроки до стабілізації діяльності та розвитку в умовах гібридної війни. *Стратегічна панорама*. 2016. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stpa_2016_2_10.
3. Ханін І. Г. Напрями розвитку підприємств оборонно-промислового комплексу України в нових геополітичних умовах. *Ефективна економіка*. 2015. № 9. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4598>.
4. Український кризовий медіа центр. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2018/06/9/637627/>.
5. Опфельд Л. І. Особливості та розвиток високотехнологічного сектора економіки України в умовах глобалізації. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/node/2116>.
6. Горбулін В. П. Прозабезпечення оборони та безпеки України. ч.1. 2019. URL : <https://defence-ua.com/index.php/statti/publikatsiji-partneriv/8649-zabezpechennya-oborony-ta-bezpeky-ukrayiny-aktualni-problemy-i-shlyakhy-yikh-vyrishennya>.
7. Wulf H. How Will Limitations Impact on the Defence Industry, and How Could Their Concerns be Addressed? International Control of the Arms Trade, Oxford Research Group. Current DeNISions Report. Oxford, UnitedKingdom, April 1992. URL : <http://cns.miis.edu/pubs/reports/ionpbib.htm>.
8. Stockholm International Peace Research Institute. *SIPRI reports shifting trend in global military expenditures*. 2019. URL : <https://www.sipri.org/media/press-release/2018/global-military-spending-remains-high-17-trillion>.
9. Біла книга. Збройні Сили України 2015-2018 рік. URL : http://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WB_2016-2018.pdf.
10. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року "Про Стратегію воєнної безпеки України": Указ Президента України URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#n8>.
11. Ткач М. Я. Можливості та загрози для України в контексті світових глобалізаційних процесів. *Journal of Scientific Papers «Social development and Security»*. 2019. Vol. 9 (1-6). URL : <https://zenodo.org/record/2596412#.XT7DqPIzbIV>.
12. Інститут досліджень міжнародних конфліктів. URL : <https://hiik.de/conflict-barometer/current-version/?lang=en>.
13. Офіційний сайт УНІАН. *Україна у 2014 році імпортувала вугілля на \$1,8 млрд*. URL :

<https://www.unian.ua/economics/energetics/1031951-ukrajina-u-2014-rotsi-importovala-vugillya-na-18-mlrd.html>.

14. Про Стратегію національної безпеки України: Указ президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року. П. 4.3. С. 4-5.

15. Офіційний сайт ТСН. Збитки від блокади Азовського моря сягнули десяти мільярдів – Омелян. URL : <https://tsn.ua/groshi/zbitki-vid-blokadi-azovskogo-morya-dosyagli-10-milyardiv-omelyan-1290972.html>.

16. Про національну безпеку України: Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241). URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.

References:

1. Borokhvostov, I. V. and Salnikova, O. S. (2015), "The choice of ways to provide the armed forces with weapons and military equipment, taking into account the capabilities of the defense-industrial complex of Ukraine", *Stratehichni priorytety*, № 1(34), pp. 19-25.
2. Horbulin, V. P. Shekhovtsov, V. S. and Shevtsov, A. I. (2016), "Ukraine's defense industry: steps to stabilize activities and development in a hybrid war", *Stratehichna panorama*, retrieved from : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stpa_2016_2_10.
3. Khanin, I. H. (2015), "Directions of development of enterprises of the defense-industrial complex of Ukraine in the new geopolitical conditions", *Efektivna ekonomika*, № 9, retrieved from : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4598>.
4. Ukrainian Crisis Media Center (2021), retrieved from : <https://www.epravda.com.ua/news/2018/06/9/637627/>.
5. Oppeld, L. I. (2021), "Features and development of the high-tech sector of Ukraine's economy in the context of globalization", retrieved from : <http://www.nbuv.gov.ua/node/2116>.
6. Horbulin, V. P. (2019), "Provision of defense and security of Ukraine", retrieved from : <https://defence-ua.com/index.php/statti/publikatsiji-partneriv/8649-zabezpechennya-oborony-ta-bezpeky-ukrayiny-aktualni-problemy-i-shlyakhy-yikh-vyrishennya>.
7. Wulf H. How Will Limitations Impact on the Defence Industry, and How Could Their Concerns be Addressed? (1992), International Control of the Arms Trade, Oxford Research Group. Current DeNISions Report. Oxford, UnitedKingdom, retrieved from : <http://cns.miis.edu/pubs/reports/ionpbib.htm>.
8. Stockholm International Peace Research Institute (2019), "SIPRI reports shifting trend in global military expenditures", retrieved from : <https://www.sipri.org/media/press-release/2018/global-military-spending-remains-high-17-trillion>.
9. White book (2021), "Armed Forces of Ukraine 2015-2018", retrieved from : http://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WB_2016-2018.pdf.

10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine “About the new edition of the Military Doctrine of Ukraine”, from September 2, 2015, retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>.

11. Tkach, M. Ya. (2019), “Opportunities and threats for Ukraine in the context of globalization processes”, *Journal of Scientific Papers «Social development and Security»*, vol. 9 (1-6), retrieved from : <https://zenodo.org/record/2596412#.XT7DqPIzbIV>.

12. Institute for International Conflict Studies. Retrieved from : <https://hiik.de/conflict-barometer/current-version/?lang=en>.

13. Official site of UNIAN (2021), “In 2014, Ukraine imported \$ 1.8 billion worth of coal”, retrieved from : [https://www.unian.ua/economics/energetics/1031951-](https://www.unian.ua/economics/energetics/1031951-ukrajina-u-2014-rotsi-importovala-vugillya-na-18-mlrd.html)

[ukrajina-u-2014-rotsi-importovala-vugillya-na-18-mlrd.html](https://www.unian.ua/economics/energetics/1031951-ukrajina-u-2014-rotsi-importovala-vugillya-na-18-mlrd.html).

14. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine “On the national security of Ukraine”.

15. TSN official website (2021), “Damage from the blockade of the Sea of Azov reached ten billion – Omelyan”, retrieved from : <https://tsn.ua/groshi/zbitki-vid-blokadi-azovskogo-morya-dosyagli-10-milyardiv-omelyan-1290972.html>.

16. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine “About the National Security Strategy of Ukraine”, from May 6.

Стаття надійшла до редакції 03.02.2022 р.